

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING QASDDAN BADANGA YENGIL  
SHIKAST YETKAZISH JINOYATLARINING VIKTIMOLOGIK  
PROFILAKTIKASI BO‘YICHA FAOLIYATI.**

**Qodirov Bekzod Shamsiddin o‘g‘li**

*O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI*

**Kalit so‘zlar:** *profilaktika inspektori, viktimologik profilaktika, qasddan badanga yengil shikast yetkazish, jabrlanuvchi, viktimologik omil, takroriy jabrlanuvchilik, individual profilaktika, jinoyatchilikning oldini olish, nizoli vaziyat, profilaktik faoliyat.*

**Annotatsiya:** *Mazkur maqolada profilaktika inspektorining qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining viktimologik profilaktikasi bo‘yicha faoliyati, uning asosiy yo‘nalishlari va amaliy ahamiyati yoritilgan. Qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining sodir etilishiga ta’sir qiluvchi viktimologik omillar, jabrlanuvchining jinoyat sodir etilishidagi o‘rni hamda takroriy jabrlanuvchilikning oldini olish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, profilaktika inspektorining jinoyatdan jabrlanish xavfi mavjud bo‘lgan shaxslarni aniqlash, ular bilan individual profilaktik ishlarni tashkil etish, nizoli vaziyatlarni barvaqt aniqlash va bartaraf etish, fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish hamda ularning xavfsizligini ta’minlash borasidagi faoliyatiga alohida e’tibor qaratilgan. Maqolada viktimologik profilaktikani samarali tashkil etishda profilaktika inspektorining mahalla, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, davlat va jamoat tashkilotlari bilan hamkorligining ahamiyati ochib berilgan.*

**Ключевые слова:** *инспектор профилактики, виктимологическая профилактика, умышленное причинение легкого телесного повреждения, потерпевший, виктимологический фактор, повторная виктимизация, индивидуальная профилактика, предупреждение преступности, конфликтная ситуация, профилактическая деятельность.*

**Аннотация:** *В статье рассматривается деятельность инспектора профилактики по осуществлению виктимологической профилактики преступлений, связанных с умышленным причинением легкого телесного повреждения, а также ее основные направления и практическое значение. Анализируются виктимологические факторы, влияющие на совершение преступлений, связанных с умышленным причинением легкого телесного повреждения, роль потерпевшего в механизме совершения преступления и вопросы предупреждения повторной виктимизации. Особое внимание уделено деятельности инспектора профилактики по выявлению лиц, подвергающихся риску стать жертвами преступлений, организации индивидуально-профилактической работы с ними, раннему выявлению и устранению конфликтных ситуаций, повышению правовой культуры граждан и обеспечению их безопасности. В статье также раскрывается значение взаимодействия инспектора профилактики с органами самоуправления граждан, махаллей, государственными и общественными организациями в эффективной организации виктимологической профилактики.*

**Keywords:** *prevention inspector, victimological prevention, intentional infliction of minor bodily harm, victim, victimological factor, repeated victimization, individual prevention, crime prevention, conflict situation, preventive activity.*

**Annotation:** *This article examines the activities of prevention inspectors in implementing victimological prevention of crimes involving the intentional infliction of minor bodily harm, as well as the main areas and practical significance of such activities. The study analyzes victimological factors influencing the commission of crimes involving intentional minor bodily harm, the role of the victim in the mechanism of crime, and issues related to preventing repeated victimization. Particular attention is paid to the activities of prevention inspectors in identifying persons at risk of becoming victims of crime, organizing individual preventive measures, identifying and resolving conflict situations at an early stage, increasing citizens' legal awareness, and ensuring their safety. The article also highlights the importance of cooperation between prevention inspectors, community self-government bodies, mahalla institutions, governmental and public organizations in effectively organizing victimological prevention.*

## KIRISH

Bugungi kunda jamiyatda shaxsning huquq va erkinliklarini, uning hayoti, sog‘lig‘i, sha‘ni va qadr-qimmatini himoya qilish, huquqbuzarlik va jinoyatlarning oldini olish davlatning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Jinoyatchilikka qarshi kurashishda faqat sodir etilgan qilmishlarga huquqiy baho berish va aybdor shaxslarni javobgarlikka tortish bilan cheklanib qolmasdan, jinoyat sodir etilishiga sabab bo‘luvchi omillarni oldindan aniqlash, ularning oldini olish va fuqarolarning jinoyatdan jabrlanish xavfini kamaytirishga qaratilgan profilaktik choralarni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, shaxsning sog‘lig‘iga qarshi qaratilgan qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining oldini olishda viktimologik yondashuvdan foydalanish dolzarb masalalardan biridir. Qasddan badanga yengil shikast yetkazish bilan bog‘liq jinoyatlar ko‘pincha shaxslar o‘rtasidagi nizolar, oilaviy-maishiy kelishmovchiliklar, o‘zaro adovat, rashk, haqorat, mulkiy va boshqa ijtimoiy ziddiyatlar natijasida yuzaga keladi. Mazkur holatlarda jinoyatning kelib chiqishiga sabab bo‘lgan vaziyatni faqat tajovuzkor shaxsning xatti-harakati bilan izohlash yetarli emas. Jinoyat sodir etilishiga olib kelgan nizoli muhit, jabrlanuvchining ijtimoiy aloqalari, tajovuzkor bilan munosabatlari va boshqa viktimologik omillarni ham chuqur o‘rganish talab etiladi. Shu nuqtayi nazardan, jinoyatlarning viktimologik profilaktikasi shaxsning jinoyatdan jabrlanuvchiga aylanish ehtimolini kamaytirish, uning xavfsizligini ta‘minlash va takroriy jabrlanuvchilikning oldini olishga qaratilgan muhim profilaktik yo‘nalish sifatida namoyon bo‘ladi. Huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimida profilaktika inspektori hududdagi kriminogen vaziyatni o‘rganish, jinoyat va huquqbuzarliklarning sabab hamda shart-sharoitlarini aniqlash, profilaktik hisobda turuvchi shaxslar bilan ishlash, fuqarolarning murojaatlarini ko‘rib chiqish va aholining huquqiy xavfsizligini ta‘minlashda muhim o‘rin tutadi. Shu bilan birga, profilaktika inspektorining faoliyatida jabrlanuvchilikning oldini olishga qaratilgan viktimologik yondashuvni kuchaytirish ham zarur. Bunda profilaktika inspektori tomonidan nafaqat huquqbuzarlik sodir etishga moyil shaxslarni aniqlash, balki

jinoyatdan jabrlanish xavfi mavjud bo‘lgan fuqarolarni aniqlash, ularning yashash sharoiti va ijtimoiy muhitini o‘rganish hamda mavjud xavf omillarini bartaraf etish bo‘yicha tegishli choralarni amalga oshirish talab etiladi. Qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining viktimologik profilaktikasida jabrlanuvchining xavf ostida qolishiga sabab bo‘layotgan shart-sharoitlarni o‘z vaqtida aniqlash alohida ahamiyatga ega. Masalan, shaxslar o‘rtasida avval ham janjal yoki zo‘ravonlik holatlari sodir bo‘lgan bo‘lsa, ular o‘rtasidagi ziddiyatning saqlanib qolishi kelgusida yangi tajovuz sodir etilishi xavfini yuzaga keltirishi mumkin. Bunday vaziyatlarda profilaktika inspektorining vazifasi faqat sodir etilgan huquqbuzarlik yoki jinoyatga munosabat bildirishdan iborat bo‘lmasdan, kelgusida takroriy tajovuzning oldini olishga qaratilgan profilaktik choralarni belgilashni ham qamrab olishi lozim. Viktimologik profilaktika doirasida profilaktika inspektori tomonidan shaxsning jinoyat jabrlanuvchisiga aylanishiga ta’sir etuvchi individual va ijtimoiy omillarni o‘rganish muhimdir. Bunday omillarga shaxsning nizoli munosabatlari, oilaviy muhit, doimiy kelishmovchiliklar, ijtimoiy aloqalar, xavfli muhitda bo‘lishi, huquqiy bilimlarning yetarli emasligi va boshqa holatlar kirishi mumkin. Ushbu omillarni aniqlash asosida profilaktika inspektori tomonidan individual profilaktik yondashuv ishlab chiqilishi va tegishli choralar amalga oshirilishi mumkin. Ayniqsa, ilgari qasddan badanga shikast yetkazish bilan bog‘liq tajovuzga uchragan shaxslarni aniqlash va ularning takroran jabrlanuvchiga aylanishining oldini olish profilaktik faoliyatning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bunday shaxslar bilan individual suhbatlar o‘tkazish, ularning mavjud muammolarini aniqlash, xavfsizlik choralarni tushuntirish va zarur hollarda tegishli tashkilotlar bilan hamkorlikda muammoni hal etish viktimologik profilaktikaning amaliy samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining oldini olishda mahalla va boshqa jamoat institutlari bilan hamkorlik qilish ham muhim ahamiyatga ega. Chunki hududdagi nizoli oilalar, shaxslar o‘rtasidagi kelishmovchiliklar va ijtimoiy muammolarni aniqlashda mahalla faollari va boshqa jamoatchilik vakillarining imkoniyatlaridan samarali foydalanish mumkin. Profilaktika inspektorining fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, ta’lim va tibbiyot muassasalari, xotin-qizlar va yoshlar bilan ishlovchi tashkilotlar hamda boshqa tegishli subyektlar bilan hamkorligi jinoyatlarning viktimologik profilaktikasini kompleks tashkil etish imkonini beradi. Mazkur yo‘nalishda profilaktika inspektorining faoliyati fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish, nizoli vaziyatlarda qonuniy va xavfsiz xatti-harakatlarni shakllantirish, jinoyat haqida o‘z vaqtida xabar berish zarurligini tushuntirish hamda jabrlanuvchilarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bilan ham chambarchas bog‘liq. Shunday qilib, qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining viktimologik profilaktikasi profilaktika inspektorining jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan faoliyatida alohida o‘rin egallaydi. Mazkur faoliyatni samarali tashkil etish orqali jinoyatdan jabrlanish xavfi mavjud bo‘lgan shaxslarni barvaqt aniqlash, viktimologik xavf omillarini kamaytirish, nizoli vaziyatlarni jinoyat sodir etilishidan oldin bartaraf etish va takroriy jabrlanuvchilikning oldini olish imkoniyati kengayadi. Shu sababli profilaktika inspektorining qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining viktimologik profilaktikasi bo‘yicha faoliyatini ilmiy va amaliy jihatdan o‘rganish, uning

mavjud shakl va usullarini tahlil qilish hamda samaradorligini oshirishga qaratilgan yondashuvlarni ishlab chiqish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

#### Asosiy qism

Qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining viktimologik profilaktikasi profilaktika inspektorining huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasidagi faoliyatining alohida yo‘nalishi bo‘lib, uning mazmuni jinoyatdan jabrlanish ehtimoli mavjud bo‘lgan shaxslarni aniqlash, jabrlanuvchilikka olib keluvchi omillarni o‘rganish, mavjud xavflarni kamaytirish va takroriy jabrlanuvchilikning oldini olishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirishdan iborat. Mazkur faoliyatda profilaktika inspektori hududdagi kriminogen vaziyatni, jinoyatlarning sodir etilish sharoitlarini, shaxslar o‘rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni va nizoli vaziyatlarni muntazam o‘rganib borishi zarur. Qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlari ko‘pincha shaxslar o‘rtasidagi kundalik hayotda yuzaga keladigan nizolar bilan bog‘liq bo‘lganligi sababli, ularni barvaqt aniqlash va bartaraf etish profilaktik faoliyatning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Mazkur turdagi jinoyatlarning viktimologik xususiyatlarini o‘rganishda, avvalo, jinoyat jabrlanuvchisining shaxsiy xususiyatlari, uning tajovuzkor shaxs bilan munosabati, oilaviy va ijtimoiy muhiti, nizoning kelib chiqish sabablari hamda jinoyat sodir etilishidan oldingi vaziyatni tahlil qilish lozim. Jabrlanuvchining xatti-harakatlari jinoyat sodir etilishini oqlamaydi va jinoyat uchun javobgarlikni tajovuzkor shaxsdan soqit qilmaydi. Biroq viktimologik profilaktika nuqtayi nazaridan jinoyat sodir bo‘lishiga olib kelishi mumkin bo‘lgan vaziyatlarni aniqlash va ularning oldini olish muhimdir. Shu sababli profilaktika inspektori har bir holatni individual o‘rganishi, jabrlanuvchining xavfsizligiga tahdid solayotgan omillarni aniqlashi va ularni bartaraf etish bo‘yicha tegishli choralarni belgilashi kerak. Qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining kelib chiqishida oilaviy-maishiy nizolar alohida o‘rin tutadi. Bir xonadonda yashovchi oila a‘zolari o‘rtasidagi muntazam kelishmovchiliklar, o‘zaro hurmatsizlik, rashk, ajralish bilan bog‘liq ziddiyatlar, mulkiy masalalar, farzandlar tarbiyasi yuzasidan kelishmovchiliklar va boshqa muammolar nizoning kuchayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli profilaktika inspektori hududda muntazam nizolar yuzaga keladigan oilalarni aniqlashi, bunday oilalardagi muammolarni o‘rganishi va ularning jinoyatga aylanishining oldini olishga qaratilgan profilaktik ishlarni tashkil etishi zarur. Bunda faqat tajovuzkor shaxs bilan ishlash emas, balki jabrlanish xavfi mavjud bo‘lgan shaxsning xavfsizligini ta‘minlash ham asosiy vazifalardan biri bo‘lishi kerak. Profilaktika inspektorining viktimologik faoliyatida potensial jabrlanuvchilarni aniqlash muhim ahamiyatga ega. Potensial jabrlanuvchi deganda muayyan sharoitlar sababli kelgusida jinoyatdan zarar ko‘rish ehtimoli mavjud bo‘lgan shaxs tushuniladi. Bunday shaxslarni aniqlashda profilaktika inspektori fuqarolarning murojaatlari, avval sodir etilgan jinoyat va huquqbuzarliklar, oilaviy nizolar, qo‘shnilar o‘rtasidagi kelishmovchiliklar, ma‘muriy huquqbuzarliklar va boshqa mavjud ma‘lumotlardan foydalanishi mumkin. Ayniqsa, ilgari badanga shikast yetkazish yoki boshqa zo‘ravonlik holatlariga duch kelgan shaxslarni alohida nazorat va profilaktik e‘tibor doirasiga olish maqsadga muvofiqdir. Chunki jinoyat sodir etilganidan keyin uning sabab va shart-sharoitlari bartaraf etilmasa, takroriy tajovuz yuz berishi ehtimoli saqlanib qoladi. Takroriy jabrlanuvchilikning oldini olish profilaktika

inspektorining viktimologik faoliyatidagi muhim vazifalardan biridir. Buning uchun ilgari jinoyatdan jabrlangan shaxsning hozirgi xavfsizlik holatini baholash, tajovuz qilgan shaxs bilan aloqalari davom etayotgan yoki etmayotganligini aniqlash, nizing asosiy sababi bartaraf etilganligini o'rganish va kelgusida jinoyat sodir etilishi ehtimolini kamaytirishga qaratilgan choralarni belgilash lozim. Masalan, shaxslar o'rtasida ilgari janjal natijasida badanga yengil shikast yetkazish holati sodir etilgan bo'lsa, keyinchalik tomonlarning o'zaro munosabatlari davom etayotganligi, bir hududda yoki bir xonadonda yashashi va nizing sababi saqlanib qolganligi takroriy tajovuz xavfini oshirishi mumkin. Bunday holatlarda profilaktika inspektori tomonidan individual profilaktik yondashuvni qo'llash zarur. Viktimologik profilaktikaning samaradorligi ko'p jihatdan xavf omillarini to'g'ri aniqlashga bog'liq. Qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlariga olib keluvchi xavf omillarini shartli ravishda individual, oilaviy-maishiy, ijtimoiy va vaziyatga bog'liq omillarga ajratish mumkin. Individual omillarga shaxsning nizoli vaziyatlardagi xulq-atvori, tajovuzkor shaxslar bilan doimiy aloqada bo'lishi, huquqiy bilimlarning yetarli emasligi va xavfsizlik qoidalariga rioya qilmaslik kabi holatlar kirishi mumkin. Oilaviy-maishiy omillar oiladagi doimiy kelishmovchiliklar, o'zaro ishonchsizlik, rashk, ajralish jarayonidagi nizolar va boshqa muammolar bilan bog'liq bo'ladi. Ijtimoiy omillar shaxsning ijtimoiy muhiti, muayyan nizoli guruhlar bilan aloqalari, ishsizlik yoki boshqa ijtimoiy muammolar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Vaziyatga bog'liq omillarga esa janjalning keskinlashuvi, spirtli ichimliklar ta'siri ostidagi nizolar, ommaviy joylarda yuzaga keladigan kelishmovchiliklar va boshqa holatlar kiradi. Profilaktika inspektori mazkur omillarni kompleks ravishda o'rganishi orqali jinoyatdan jabrlanish xavfini oldindan baholashi mumkin. Profilaktika inspektorining jabrlanuvchilar bilan ishlashida profilaktik suhbat muhim vositalardan biridir. Biroq profilaktik suhbat faqat umumiy ogohlantirishdan iborat bo'lmasligi kerak. Suhbat davomida shaxsga uning hayoti va sog'lig'iga xavf tug'dirishi mumkin bo'lgan vaziyatlar, nizolarni qonuniy yo'l bilan hal etish usullari, huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish imkoniyatlari hamda zarur hollarda huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilish tartibi tushuntirilishi lozim. Shu bilan birga, jabrlanuvchi bilan muloqot qilishda uning shaxsiy hayoti, sha'ni va qadr-qimmatiga hurmat bilan munosabatda bo'lish, uni sodir bo'lgan hodisa uchun ayblamaslik va uning xavfsizligini ta'minlashga yo'naltirilgan yondashuvni qo'llash muhimdir. Profilaktika inspektorining viktimologik faoliyatida mahalla bilan hamkorlik qilish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Mahalla hududdagi oilalar va fuqarolar o'rtasidagi munosabatlar haqida ma'lum darajada axborotga ega bo'lgan ijtimoiy muhit hisoblanadi. Shu sababli profilaktika inspektori mahalla faollari bilan hamkorlikda nizoli oilalarni, muntazam janjal sodir bo'ladigan xonadonlarni, ilgari tajovuzga uchragan shaxslarni va jinoyatdan jabrlanish xavfi yuqori bo'lgan fuqarolarni aniqlashi mumkin. Bunday hamkorlik jinoyat sodir etilishidan oldin muammoli vaziyatlarni aniqlash va tegishli profilaktik choralarni ko'rish imkonini beradi. Qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining oldini olishda boshqa profilaktika subyektlari bilan hamkorlik qilish ham zarur. Oilaviy yoki maishiy nizolar bilan bog'liq holatlarda mahalla faollari, xotin-qizlar bilan ishlovchi mutaxassislar, yoshlar bilan ishlovchi tashkilotlar, ta'lim va sog'liqni saqlash muassasalari hamda boshqa davlat va jamoat tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik qilish orqali

muammoning sabablarini chuqurroq aniqlash va ularni kompleks ravishda bartaraf etish mumkin. Bunda profilaktika inspektori hamkorlikni faqat jinoyat sodir bo'lganidan keyin emas, balki jinoyat sodir bo'lishi mumkin bo'lgan xavfli vaziyatlar aniqlangan paytdan boshlab tashkil etishi maqsadga muvofiq. Profilaktika inspektorining viktimologik faoliyatini samarali tashkil etishda huquqiy targ'ibot ishlariga ham alohida e'tibor qaratish lozim. Fuqarolarga shaxsning hayoti va sog'lig'iga qarshi tajovuzlarning huquqiy oqibatlarini tushuntirish, nizolarni zo'ravonliksiz hal etish madaniyatini shakllantirish, huquqni muhofaza qiluvchi organlarga o'z vaqtida murojaat qilishning ahamiyatini tushuntirish jinoyatlarning oldini olishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, aholining huquqiy savodxonligini oshirish orqali fuqarolarning o'z huquqlarini himoya qilish imkoniyatlari kengayadi. Zamonaviy sharoitda profilaktika inspektorining viktimologik faoliyatini axborot-tahliliy yondashuv asosida tashkil etish ham muhimdir. Hududda sodir etilgan jinoyatlar va huquqbuzarliklar to'g'risidagi ma'lumotlarni muntazam tahlil qilish orqali qasddan badanga yengil shikast yetkazish holatlari ko'p uchraydigan hududlar, vaqt oralig'i, jinoyat sodir etilishining tipik sabablari va xavf guruhlarini aniqlash mumkin. Bunday tahlil profilaktik kuch va vositalarni mavjud xavflarga mos ravishda taqsimlash, profilaktik tadbirlarni aniq yo'naltirish va ularning natijadorligini baholash imkonini beradi. Shu bilan birga, axborot bilan ishlash jarayonida shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish va qonuniylik talablariga qat'iy rioya etish zarur. Profilaktika inspektorining viktimologik profilaktika bo'yicha faoliyatini takomillashtirishda uning kasbiy tayyorgarligi ham muhim omil hisoblanadi. Profilaktika inspektori jinoyat huquqi va huquqbuzarliklar profilaktikasiga oid qonunchilikni bilish bilan birga, konfliktologiya, psixologiya, muloqot madaniyati va jabrlanuvchilar bilan ishlash metodikasiga oid amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak. Ayniqsa, nizoli vaziyatlarda tomonlar bilan to'g'ri muloqot qilish, keskinlikni kamaytirish, xavfni baholash va muayyan shaxsning takroriy jabrlanuvchiga aylanish ehtimolini aniqlash ko'nikmalari profilaktik faoliyat samaradorligini oshiradi. Shuningdek, profilaktika inspektori tomonidan amalga oshirilgan viktimologik profilaktik tadbirlarning natijadorligini baholash mexanizmini takomillashtirish zarur. Bunda faqat o'tkazilgan suhbatlar yoki tadbirlar sonini hisobga olish emas, balki ularning amaliy natijasi, ya'ni nizolarning bartaraf etilishi, takroriy tajovuzlarning kamayishi, xavf omillarining yo'qotilishi va fuqarolarning xavfsizlik darajasi oshganligiga ham e'tibor qaratish lozim. Shunday yondashuv profilaktika inspektorining faoliyatini natijaga yo'naltirish imkonini beradi. Umuman olganda, qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining viktimologik profilaktikasi profilaktika inspektoridan jinoyat sodir bo'lganidan keyin unga munosabat bildirishni emas, balki jinoyat sodir bo'lishidan oldin xavf omillarini aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan faol yondashuvni talab qiladi. Buning uchun potensial jabrlanuvchilarni aniqlash, nizoli vaziyatlarni barvaqt aniqlash, takroriy jabrlanuvchilik xavfini baholash, individual profilaktik tadbirlarni tashkil etish, mahalla va boshqa profilaktika subyektlari bilan hamkorlikni kuchaytirish, aholining huquqiy madaniyatini oshirish hamda zamonaviy axborot-tahliliy usullardan foydalanish muhimdir. Mazkur yo'nalishlarning o'zaro uyg'unligi profilaktika inspektorining viktimologik faoliyatini yanada samarali tashkil etish, qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining oldini olish va fuqarolarning xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining viktimologik profilaktikasi profilaktika inspektorining jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan faoliyatida muhim o‘rin tutadi. Mazkur faoliyatning asosiy maqsadi jinoyat sodir etilishining oldini olish bilan bir qatorda, fuqarolarning jinoyatdan jabrlanish xavfini kamaytirish, viktimologik xavf omillarini aniqlash va bartaraf etish hamda takroriy jabrlanuvchilikka yo‘l qo‘ymaslikdan iborat. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining sodir etilishida shaxslar o‘rtasidagi nizolar, oilaviy-maishiy kelishmovchiliklar, o‘zaro adovat, rashk, ijtimoiy muhit va boshqa vaziyatga bog‘liq omillar muhim o‘rin egallaydi. Shu sababli profilaktika inspektorining faoliyatida mazkur omillarni jinoyat sodir etilishidan oldin aniqlash va ularning salbiy ta‘sirini kamaytirishga qaratilgan profilaktik yondashuvni kuchaytirish zarur. Profilaktika inspektori tomonidan jinoyatdan jabrlanish ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslarni aniqlash, ularning yashash sharoiti va ijtimoiy muhitini o‘rganish, nizoli munosabatlarni tahlil qilish hamda mavjud xavf omillarini baholash individual profilaktik ishlarning samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, ilgari qasddan badanga shikast yetkazish yoki boshqa zo‘ravonlik bilan bog‘liq tajovuzga uchragan shaxslar bilan tizimli ishlash, ularning xavfsizligini ta‘minlash va takroriy jabrlanuvchilikning oldini olish profilaktika inspektorining muhim vazifalaridan biri bo‘lishi lozim. Shuningdek, qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining viktimologik profilaktikasini samarali tashkil etish uchun profilaktika inspektorining mahalla faollari, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, xotin-qizlar va yoshlar bilan ishlovchi tuzilmalar, ta‘lim va sog‘liqni saqlash tashkilotlari hamda boshqa davlat va jamoat tashkilotlari bilan hamkorligini kuchaytirish maqsadga muvofiq. Bunday hamkorlik orqali jinoyatga olib kelishi mumkin bo‘lgan oilaviy, maishiy, ijtimoiy va boshqa muammolarni jinoyat sodir etilishidan oldin aniqlash va bartaraf etish imkoniyati kengayadi. Profilaktik faoliyatda huquqiy targ‘ibot va fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirishga ham alohida e‘tibor qaratish zarur. Fuqarolarga o‘z huquqlarini himoya qilish, nizoli vaziyatlarda qonuniy yo‘l tutish, xavf mavjud bo‘lgan hollarda tegishli organlarga o‘z vaqtida murojaat qilish va zo‘ravonlikning oldini olish bo‘yicha tushuntirish ishlarini olib borish viktimologik xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, profilaktika inspektorining faoliyatida zamonaviy axborot-tahliliy usullardan foydalanish hududdagi kriminogen vaziyatni chuqur tahlil qilish, qasddan badanga yengil shikast yetkazish holatlari ko‘p uchraydigan hudud va sharoitlarni aniqlash hamda profilaktik chora-tadbirlarni aniq yo‘naltirish imkonini beradi. Profilaktika inspektorlarining viktimologik profilaktika bo‘yicha kasbiy bilim va ko‘nikmalarini muntazam oshirib borish, xususan, konfliktli vaziyatlarni boshqarish, jabrlanuvchilar bilan samarali muloqot qilish, xavf omillarini baholash va takroriy jabrlanuvchilikning oldini olish bo‘yicha amaliy tayyorgarligini kuchaytirish ham zarur. Shunday qilib, profilaktika inspektorining qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining viktimologik profilaktikasi bo‘yicha faoliyatini samarali tashkil etish jinoyatchilikning oldini olishda jabrlanuvchiga yo‘naltirilgan yondashuvni kuchaytirishni talab etadi. Bunda potensial jabrlanuvchilarni barvaqt aniqlash, viktimologik xavf omillarini baholash, individual profilaktik tadbirlarni amalga oshirish, nizoli vaziyatlarni o‘z vaqtida bartaraf etish, takroriy

jabrlanuvchilikning oldini olish va profilaktika subyektlari oʻrtasidagi hamkorlikni rivojlantirish ustuvor yoʻnalishlar sifatida belgilanishi lozim. Mazkur yondashuvning izchil amalga oshirilishi qasddan badanga yengil shikast yetkazish jinoyatlarining oldini olish, fuqarolarning hayoti va sogʻligʻini himoya qilish hamda hududlarda xavfsiz ijtimoiy muhitni shakllantirish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Антонян Ю.М. Криминология: учебник для вузов. – Москва: Норма, 2014.
2. Аванесов Г.А. Криминология: учебник. – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2015.
3. Долгова А.И. Криминология: учебник. – Москва: Норма, 2019.